

MIQUEL BADENAS I RICO, *El Paral·lel, història d'un mite*. Lleida: Pagès, 1998.

Amb la implantació de la Dictadura Militar, imposada pel general Primo de Rivera amb el beneplàcit d'Alfons XIII el 13 de setembre de 1923, van minvar els enfrontaments entre el Sindicat Únic i el Lliure, que, com a fets notoris fins aleshores, van provocar l'esclat de la bomba del Pompeya el 12 de setembre de 1920 i l'assassinat del líder sindical Salvador Seguí, «El Noi del Sucre», el dia 1 de març de 1923; però en el Paral·lel, l'aparent calma dels dos sindicats gairebé no [es] notà i els extremistes assidus a l'inefable Café de la Tranquilidad, situat al mateix costat del teatre Victoria, concretament al número 69 on avui en dia, en el moment d'escriure aquesta història, hi ha un comerç de mobles dit Regis i abans, no fa pas gaire, hi va haver el que fou el popular establiment d'electrodomèstics Coesa, continuaven actius.

Els anarquistes més notoris de l'època, tals com García Oliver, Buenaventura Durruti i els germans Ascaso, entre els més destacats, tenien un lloc de reunió a La Tranquilidad, i no era gens estrany veure els famosos

pistolers, els germans Badia, menjant grans amanides de ceba i bevent en grans porrons, i mentrestant deixaven en repòs sobre la taula les seves grans pistoles.

Des de principi de segle, en determinats cafès del Paral·lel, molt concretament a l'Español i Tranquilidad, que eren els llocs en què amb més assiduïtat es reunien els anarquistes, es plantejaren motins i aldarulls inconfessables i, a les seves taules, es planificaren, en ocasions, els tristos successos que produïa aquella despietada lluita entre el Sindicat Únic dels treballadors i el Lliure de la patronal. Era una lluita per a homes i entre homes encesos pels seus ideals.

Del Café de la Tranquilidad, en van sortir les entrades gratuïtes per anar a xiular Pablo Gorgé, quan [hi] va haver el frustrat atemptat contra el rei a les costes de Garraf. Les més avançades ideologies extremistes i reivindicatives trobaven en La Tranquilidad el local idoni on reunir-se, el mateix que d'altres penyes d'iguals inquietuds ho feien en el Café Español, on discutien de tot l'humà i el diví.

Els immunds barracots alçats a principi de segle a base de fusta i teulades de cartó-cuir i planxes de zenc, a partir de

final de la dècada dels anys deu, concretament a partir de 1915, en què es va realitzar la gran reforma a l'antic teatre Soriano per convertir-lo en el Victoria, foren substituïts per teatres d'àmplia platea. Els cafès es reformaren introduint-hi els avanços i les comoditats pròpies de l'època. L'únic teatre que no va tenir cap necessitat de reforma va ser el Condal, ja que va ésser construït amb gran dignitat per Manuel Suñer i Sucarrats.

Les millores que es van fer a tots els teatres del Paral·lel van ser possibles, en bona part, gràcies als beneficis que proporcionaven les taules de joc que hi van estar instal·lades fins al 1923, any de la implantació de la Dictadura Militar de Primo de Rivera, que les va prohibir.

En 1924 la Bella Dorita ja era la principal figura dels music-halls del Paral·lel i, en aquell mateix any, Emili Vendrell sorprengué a tots cantant en el Tívoli *Lohengrin* en versió catalana. (I deien que tenia poc volum de veu!) I també en aquesta dècada dels anys vints és quan al Paral·lel apareixen dos barítons que es faran molt populars: Jaume Miret i Maties Ferret; sobretot Jaume Miret, bon baríton i actor portentós que serà un dels seus reis fins a 1950, any

en què ens va deixar per anar a reunir-se amb la seva dona a l'Argentina. [...]

En la dècada dels anys vints es van estrenar les tres obres més representatives del teatre líric català: *Don Joan de Serrallonga* al Tívoli el 10 d'octubre de 1922, *Cançó d'Amor i de Guerra* al teatre Nou el 16 d'abril de 1926 per la companyia de Josep Llimona i *La Legió d'Honor*, també al teatre Nou i per la mateixa companyia de Josep Llimona el 26 de febrer de 1930. [...]

Fou entre 1925 i 1930 que les esplendoroses revistes de Manolo Sugrañes enlluernaren el públic del Paral·lel. Sugrañes havia estat cap de la claca de l'Alcázar Español, el music-hall del carrer de la Unió que va ésser tan famós. Era un home molt fatxenda, sempre envoltat en assumptes de faldilles, ja que era un femeller empedreït, i la seva, diguem-ne sort, li va venir quan es va convertir en la mà dreta de Ferran Bayés, l'empresari que al Principal Palacio de la Rambla muntava unes espectaculars revistes, que eren quasi sempre inspirades en els grans espectacles de París.

Va ésser a partir de ser la mà dreta de Bayés quan hom el va veure constantment passejar i presumir a la Rambla i en tots els principals music-halls de la ciutat, vestint elegantment i amb aires fatxenders, de fet ben normals en ell, que era un home que l'escassa formació que tenia fou adquirida en els ambients baixos dels music-halls i l'ensenyament de la vida. Sempre al costat de Ferran Bayés o de les estrelles parisenques de les seves revistes, i també sempre anant darrere de les noies del ballet.

Manolo Sagrañes, ja sense la tutela de Bayés però inspirant-s'hi, s'instal·là al Còmic i es va fer l'amo del Paral·lel, pel que fa a la revista, amb la curiositat que els títols dels seus espectacles sempre tenien sis lletres: *Yes-yes*, *You-you*, *Bis-bis* i així d'aquesta mena. El perquè de les sis lletres, ningú no n'ha sabut donar-ne raó, però no hi ha cap dubte que havia de ser una superstició.

Sagrañes va saber voltar-se de bons llibretistes, músics, escenògrafs i modistes. Els seus viatges a París eren constants i hi adquiria els drets de les grans revistes que allí es feien, els quals després explotava en la seva totalitat o en part d'elles al seu teatre Còmic del Paral·lel; però el regnat de Sagrañes al Paral·lel va durar cinc anys

escassos. El seu tarannà fatxenda, la seva desmesurada afecció al conyac, les vedettes i les noies del conjunt van fer que a poc a poc s'anés embrutint i s'enemistés amb qui l'havien ajudat a encimbellar-se, entre ells algun generós cavall blanc, i el públic li va girar l'espatlla davant la pèssima qualitat dels seus últims espectacles. [...]

Els anys trenta del nostre segle foren els més intensos de la vida del Paral·lel. Els seus cafès funcionaven al màxim rendiment i els teatres i music-halls van tenir la seva més brillant i intensa vida artística. Les principals companyies de revistes madrilenyes actuaven amb gran assiduïtat al teatre Còmic i a l'Español, Josep Santpere i els seus vodevils gaudien d'una popularitat mai no assolida per cap altre artista al Paral·lel. La brillantor de les cartelleres dels teatres del Paral·lel quedaven complementades amb les dels empresaris lírics que en l'Apolo, el Nou i el Victoria constantment programaven grans temporades de sarsuela amb els més eminents cantants de l'època. [...]

En aquells anys trentes el Paral·lel va estar inundat de llum d'alegria. Els teatres, els music-halls i els cafès treballaren al màxim, i el Paral·lel era un oasi de diversió, on acudia gent de la ciutat i de tot arreu de Catalunya a gaudir dels

seus teatres, dels seus cabarets, dels seus dàncings i de les impagables terrasses dels cafès Español, Rosales, Condal, Carbó, Còmic, Sevilla, Nou, Apolo... ¡N'hi havia tantes!

Un lloc neuràlgic del Paral·lel fou la petita placeta formada a la cruïlla del Paral·lel amb el carrer Nou de la Rambla, que, des de fa ben poc es diu Placeta de Raquel Meller, davant de l'Arnau i de l'antic teatre Español. Aquest espai va estar ple de bullici vitalitat, i era el lloc preferit pels xarlatans d'inesgotable xerrameca que venien tot l'invendible. Xarlatans carregats de medalles que, pujats en un tamboret distreien la gent, alguns fent jocs de mans, i tots ells amb aquells enormes parlotejos que ressaltaven, per exemple, les excel·lències d'una pomada treta, segons ells, d'una serpent boa, o les d'una tisana composta per herbes de la inexistent selva de Salguntakaku, o el nom inventat més exòtic que volguessin dir-li, així com de líquids que treien tota classe de taques i dels arrencaqueixals «sense dolor», a canvi de vendre al suïcida comprador un dentífric tan meravellós, que si l'hagués usat, no hauria arribat al tràngol de perdre un queixal. Total, una ampolla, una pesseta; tres ampolles, sis ralets.

També era el lloc preferit per als enllustradors de sabates que, al més petit descuit, posaven al parroquià un parell de mitges soles de goma; i també d'aquelles venedores del tabac escassejats després de la guerra civil, i que anunciaven la seva mercaderia amb veu baixa i misteriosa: «*lo tengo negro, lo tengo rubio*», cosa que es prestava als més divertits malintencionats comentaris amb el sentit d'esbrinar si el que venien era tabac o sexe, per allò de «*lo tengo negro, lo tengo rubio...*». De fet podien ésser ambdues coses.

Els que freqüentaven aquesta petita placeta la van batejar amb el nom d'«El Peñón», que com el de Gibraltar havia de passar per la seva duana la gent de bon o malviure; els que anaven a divertir-se amb els xarlatans; els que gaudien d'una bona estona en qualsevol de les nombroses cases de putes del carrer de les Tàpies i els que acudien als nombrosos «tablaos» i music-halls d'ínfima categoria del districte cinquè, dels quals van ésser La Criolla i El Sacristán del carrer del Cid els més acreditats i freqüentats. Era la frontera entre els honestos espectacles del Paral·lel i els més miserables d'aquell districte cinquè, que l'escriptor i autor teatral Paco Madrid va batejar en la seva novel·la

Sangre en las Atarazanas com a *Barrio chino*, nom que va fer fortuna.

El nostre Paral·lel era allò popular: el somriure franc i lluminós, sense el qual la nostra ciutat hagués tingut un aire apagat i trist. La seva alegria era estrepitosa i explosiva; una alegria que va començar a principi de segle amb l'orgue elèctric i cromàtic del vell Pabellón Soriano, que va ser la seva primera música popular i definidora, música de fira, d'espectacles a l'aire lliure, i aquesta alegria va durar fins al final dels anys cinquantes. El Paral·lel va ser l'alleujador d'aquella tristor que va envair la nostra ciutat per una duríssima postguerra.

Per això, precisament, quan la ciutat s'enfonsava en el dramàtic a causa de vagues, enfrontaments socials i bombardejos, veure un Paral·lel trist i silenciós era el màxim exponent que quelcom fallava i que les passions dels homes s'havien desbordat, però quan es tornava a la normalitat el Paral·lel era la gràcia de la ciutat, la festa lluminosa al final de la setmana feinerà i atrafegada, i l'hora de descansar i gaudir dels cinemes del barri, del teatre diumenger amb les revistes del Còmic, dels vodevils de Josep Santpere a l'Español, de les sarsueles dels teatres

Apolo, Nou i Victoria, de les grans terrasses dels seus cafès i també de la picaresca dels music-halls del Petit Moulin Rouge (El Molino), el Royal Concert, Bataclán i Sevilla, entre els més populars.

Això i més era el Paral·lel, i per conèixer bé la nostra ciutat era obligat abans de tot conèixer-lo; tan popular, ampli i atrafegat, antesala del port, de l'Eixample i del casc antic.
[...]

El 18 de juliol de 1936 esclata la nostra guerra civil, que durarà tres llargs anys de gran crueltat, mortandat i misèria, provocada per uns «alliberadors» de les essències de la pàtria que van aconseguir destrossar el país i sumir-lo en la més trista misèria. El Paral·lel, no obstant això, sembla ser l'únic lloc de la ciutat on tanta calamitat, en aparença, no va afectar-li massa. Fidel a la seva manera d'ésser i la que sempre s'hi ha desenvolupat, tanca els ulls a tanta calamitat i continua amb la seva desbordant alegria.

La gent hi acudeix desitjosa d'oblidar-se de tant infortuni, i a fe que ho aconsegueix. Els seus teatres i music-halls funcionen al màxim i, en les cases de prostitució del carrer de les Tàpies, les cues dels soldats vinguts del front de

batalla amb permís són enormes, com també enormes són les ànsies de satisfer les seves necessitats sexuals amb les putes de La Flecha i El Jardín, els dos més acreditats establiments del carrer de les Tàpies.

Era tal la quantitat de «serveis» sol·licitats pels soldats, que hi va haver putes que ni es movien de les habitacions, amb un constant entrar i sortir de clients, arribant a realitzar, segons vaig sentir dir a una d'elles, de 40 a 50 serveis diaris, ja que la qüestió era tan sols buidar i no enamorar.

En els teatres del Paral·lel, en aquells anys de guerra en què mancava de tot, es va posar de moda el llançar als seus artistes predilectes, des de la platea a l'escenari, als homes cigars havans i paquets de tabac i a les senyores se'ls feia arribar al seu camerino bombons i pastisseria. I era molt normal que els cantants s'ajupissin a agafar els paquets de tabac que els seus admiradors els llançaven tot dient: «Gràcies, moltes gràcies».

Si la relació públic-artista sempre al Paral·lel havia estat entranyable i es parlava d'ells com si fossin de la nostra família, aquesta circumstància s'engrandia molt més amb aquells llançaments de tabac a l'escenari en prova d'afecte

vers els artistes, i quan, a vegades, en plena representació aquesta s'havia de suspendre a causa d'un dels freqüents bombardejos, aleshores s'apagaven tots els llums, i el teatre i la ciutat sencera quedaven completament a les fosques; i d'aquesta manera, en plena foscor i amb un silenci expectant, tot sentint el rum-rum dels motors dels avions i l'esclat de les bombes assassines, la comunió del públic amb els artistes arribava al súmmum.

Quan això es produïa, recordo que en finalitzar el bombardeig i encendre's de nou els llums al teatre, el gran tenor que fou l'Antoni Miras es dirigia al públic preguntant «Un minut de silenci pels que cauen al front», guardat amb un emocionant recolliment, al final del qual, amb un escruixidor «Visca la República i Visca Catalunya!», enardia els assistents.